

МИОДРАГ ЛАЗАРЕВИЋ

**ЈОВАН ОБРЕНОВИЋ У ВРЕМЕ БОРБИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ И У
ПЕРИОДУ ФОРМИРАЊА ВЛАСТИ КНЕЗА МИЛОША**

Рођење Јована Обреновића 1786. године у Средњој Добрињи, долази у време када је српски народ, заборављен у турском ропству, увидео најзад велику слабост и неодрживост турске власти у Србији одредио себи пут самосталне борбе за ослобођење и успостављање националне државе. Овај велики и одлучан задатак малог народа, за остварење епохалног циља, убрзава спољне и унутрашње прикупљање, јачање и организовање свих друштвених снага, које су искрено хтеле и желеле ослобођење.

Мобилност Србије у ослободилачком покрету, њен до тада незапамћени унутрашњи производни полет, убрзана размена добара са суседном Аустријом, ствара револуционарни нараштај, који, навикнут да живи и ради уз извесну аутономију добијену реформом турског султана Селима III, с оружјем у руци (борбе против јаничара) настоји да се не врати непријатна прошлост обесправљене раје.

У тим новонасталим унутрашњим приликама Србије живео је као неписмено чобанче своје детињство Јован Обреновић. И, сасвим природно, његова личност и васпитање опредељују се прогресивним и борбеним хтењима српског народа и од најранијих дана младости приближавају га оружју и војничком позиву, коме остаје привржен до краја свога живота.

На формирање Јованове личности несумњиво доста утичу и његова старија браћа Милан и Милош. Милан, брат по мајци,¹ крајем 18. века постаје богат и чувен сточарски трговац. Издвојен из обичне сељачке масе, представља њену економску и политичку вредност и у првом устанку прераста у истакнутог вођу на територији рудничке, пожешке (чачанске) и ужицке нахије.

Неповољан положај турске државе, крајем 18. века, која је у рату са Наполеоном показала војну слабост, приморава Селима III да укине реформе које су Србији донеле толико жељене либералне повластице. Враћања Србије у предрепформско стање користе јаничари за повратак у Београдски пашалук и успостављају дахијску тиранију, којој су одсутне све законске и моралне обавезе. Овај преокрет доводи српски народ у неиздрживо стање, из кога ће се изродити бун као почетак револуције у Србији.

У устанку 1804. године међу првима је Милан Обреновић. Преводи рудничку војску и помаже Карађорђу при опсади Рудника. Од тада он, у скоро свим биткама, стоји уз Карађорђа: на Мишару, Јагодини, Карановцу, при опсади Београда, заузећа Ужица, Пријепоља и Бијелог Поља. У редовима те храбре и истрајне војске, мада још веома млад, бори се Јован Обреновић. Из боја у бој стиче војничко искуство, испољава врлине неустрашивог и непоколебљивог ратника и постепено кроз борбу првог и другог устанка израста у самосталног војсковођу и улази у ред наших знаменитих људи.

Када Милан, наклоњен државничким и дипломатским пословима, предаде команду над војском Милошу, приближиће Јована старијем брату — будућем кнезу и његовој целокупној политици за дужи временски период. Јован је од самог почетка своје активности ставио себи у дужност да буде у служби оних идеја чији је носилац био Милош.² Тако оријентисан остао је и после успешно завршеног другог устанка, у периоду поступног добијања аутономије за Србију и стварања Милошеве личне власти.

Уз помоћ ратне среће пролази Јован кроз све окршаје првог устанка и с великим разочарањем младог Србина дочекао је и његов слом. Расуло и емиграција задржавају га у Србији у селу Црнући под Рудником где, склоњен од турске одмазде, прати догађаје у још несмиреној Србији, притиснутој страховитим терором. Ту га затиче Хаџи-Проданова бун 1814. године, подигнута у селу Трнави код Чачка, у којој не учествује. Неуспех преурањене буне погоршава и онако тежак положај покорене Србије. Крајње заоштрени односи српског

народа и турске власти условили су, као и пред први устанак, ново прикупљање и обједињавање свих друштвених снага за борбу против Турака.

У сфери догађаја и припрема за наставак борбе учествује и Јован Обреновић. Формиран и прекаљен у бунтовној средини слободне Србије првог устанка, с великим искуством даровитог и храброг ратника и пореклом из породице водећих људи, постаје утицајна личност и важна спона народа и кнеза. Као велики поклоник Милошеве политике, сигуран у његову способност и смисао оријентисања, потпуно му је доследан. Због тога је Милош имао у Јовану важан ослонац у спровођењу своје политике у време сукоба с Турцима, као и у периоду преузимања и учвршћивања личне власти.

Међутим, и поред потпуне оданости и послушности према Милошу, може се запазити Јованово самостално иступање. Он је, како се из догађаја види, Милошево колебање и жељу за уздржаност устаника на неколико дана заобишао и „убијањем турских порезија у Коњуши дао први знак за буну”.³ У одсудној бици на Љубићу 1815. год. као командант коњице, Јован је, у критичној ситуацији, задржао даљи продор Турака и тежак пораз претворно у сјајну победу, којом је спасао част устаника и нације. Успешно се бори на Пожареvcу и Дубљу, где стиче пуну војничку афирмацију и признање.

Народне акције у подигнутом таковском устанку трају непуних пет месеци и прерастају у преговоре потребне и Турцима и Србима. Наиме, несрећене политичке прилике у Европи, а нарочито оскудан војни потенцијал тадашње Србије, оријентишу Милоша и његову политику умеренијој линији: „борити се с Турцима и припремати пут за помирење”.⁴ То је циљ Милошевог устанка подржан од народа, већег броја народних старешина, као и његовог брата Јована. Тако, после успешних борби и победа, Јован одлази у сусрет Марашлији — Али паша да успостави прве контакте за почетак преговора. О томе Сима Милутиновић каже: „После срећнога и важно полезнога за сву Србију на Дубљу боја и разбијања душмана, Ви одређени господаром братом вашим на Мораву ићи с неком частју српске војске за предусрети Марашли — Али пашу и његову силу”.⁵ Усмени преговори склопљени са Марашлијом на Морави, значе крај даљег ратовања устаничке Србије и почетак борбе за поступно признавање самоуправе, која је потпуно остварена добијањем Хатишерифа, царског декрета 1830. и 1833. год., а тиме и унутрашња независност Србије.

Дипломатска борба није ишла лако и захтевала је ангажовање

не само Милоша, већ и осталих сарадника из његове околине, међу којима се посебно истиче Јован Обреновић. Он је увек уз Милоша, и, као врло привржен и поуздан, добија важна задужења и обавезе подређене интересима Србије и кнеза. Тако године 1816., као један од посланика у саставу народне депутације, треће по реду, одлази у Цариград да са Портом уреди неке српске захтеве у вези са Букурешким уговором. У вођеним преговорима депутати су успели да им Порта обећа да ће њихово потраживање „ферманом потврдено бити”.⁶ Затим, приликом уговореног састанка између Кнеза и Порте, Портиног посланика Мехмед—Есад Ефендију дочекао је у Буприји заједно са Димитријем Георгијевићем Господар Јован. Август месеца године 1820. Јован је у Београду заменио Милоша при примању фермана који је Марашлија прочитао Србима.⁷ Садржина фермана односи се на укидање муселима у нахијама: пожаревачкој, јагодинској, крагујевачкој, рудничкој, ваљевској и пожешкој. Исто тако, године 1830. Јован присуствује на Ташмајдану свечаном чину предавања Хатишерифа и Берата Милошу.⁸

Преговорима са Турцима завршава се успешно војевање и војнички успон Јована Обреновића у борбама другог устанка. Његов пут од Коњуше, где је приметно борбу, води га до сусрета са Марашлијом на Белици, преко бојева на Љубићу, Пожаревцу и Дубљу. На том путу он израста у важну личност новог и великог времена српске историје, која се одликује низом славних дела устаничке војске с којом је Јован радио пуном снагом наметнувши се војничким квалитетима.

У ослобођеној Србији Јован је добио своје место и водећу улогу у повоствореној власти коју је држао у својим рукама Милош Обреновић. Тиме је прихватио обавезу да се и даље потпуно ангажује истом снагом у настојању народа да се ублаже многобројне последице турског робовања и ојача економски положај који је тако дуго био несигуран и угрожен. Такође преузима одговорност да се бори за победу принципа правде и слободе као највећег циља борбе народа против Турака. Међутим, Јован није био дорастао томе, па је у саставу Милошевог управног апарата пао на тим задацима. Јер, народ, који је збацио турску окупаторску власт, не могавши да успостави своју, истинску, долази у сукоб са новим покретом.

Милошевим наименовањем дошао је за обор-кнеза рудничке нахије. Живео је у Брусници на имању које се састојало од сто коса ливаде и десет пауга ораће земље. Ово имање 1831. године, радило му је пола нахије по један дан („Како год што Милошу сва земља

кулукује, тако и његовој браћи кулукују оне нахије у којима они седе⁹). Из Бруснице управља нахијом држећи у својим рукама порез, царине, скеле, трговину и обавезан кулук за опште државне потребе и на свом имању, црпећи највећу корист за себе и брата Милоша, коме је једино полагао рачун и за кога је био везан у свим пословима. Посебно је био уз Милоша везан трговином — што се најбоље може видети из њихове преписке. Тако, једном приликом, Милош му пише из Пожаревца 1830. године:

„Љубезни брате Јоване,

Овамо сам благополучно приспео и благодареније богу застао Љубицу с прељубезним синовима моима, вашим синовцима здраве и веселе. Него смо се преварили у надежди да ћемо знаменитие количество говеди у овој нахији моћи купити. Сад сумњам како је овамо стока, да ћемо и стотину комада саставити моћи. Потом и ускоравам препоручити вам, да се постарате на тим крајевима што више купити. Наредите да се тражи и покупује не само по нашим, него и по старовлашким суватима што се више може, јер нам се овамо није уздати ни мало. А исто тако наредите да се купује и по нашим и по старовлашким селима. . . .¹⁰

Услед великих намета и тешке стеге Милоша, његове браће и сродника, у народу расте незадовољство. Јављају се иступи, негодовања, улажу се жалбе за повраћај одузете земље, смањење пореза и других тешких обавеза. Јован Обреновић, као старешина рудничке нахије, приспеле и све бројније жалбе шаље на увид и решавање Кнежевском општенародном суду у Крагујевац.¹¹ Већина жалби се не уважава, и тако се заоштрава незадовољство које се све чешће јавно демонстрира против наметнутог владајућег апарата са Милошем и његовом браћом на челу. Такво стање најбоље илуструје догађај у Чачку на Велики петак 1825. године. Наиме, тога дана, приликом доласка везировог чиновника у Чачак, народ је јавно негодовао износећи свој тешки положај речима: „Аман, честити Делвату (владо), светло сунце, што сте зажмурили те своју рају не видите. Дајте нам адалет (правду) Мустај пашину. Од зулума не можемо живети. Дрвеним ралицама оремо, а дрвеним мотикама копамо. . . Аман, светла господо, ја сиротињи адалет, ја ли кажите да у воду скачемо. Порез дајући, пропадосмо. . . Појасеве и зубуне поскидаше са нас узимајући себе агове и рактове, и на жене бисер и дукате ударајући”.¹²

Исте године, као резултат народног незадовољства, избила је и Бакова буна, у чијем је угушивању учествовао и Јован Обреновић.¹³ Све чешћа незадовољства и буне приморале су Милоша да оме-

кша своју политику извесним уступцима. Попуштање је почело укидањем старешинског кулука, мада Милош задржава кулук на својим добрима. На тај начин он чини народу уступке, али на штету народних старешина. Приходе од кантара, касапница, ћумрука и мукада, који су били под контролом Милоша, његове браће Јована и Јеврема и шурака Василија Поповића, предаје Великом народном суду у надзор. У том смислу Милош се писмом обраћа Василију Поповићу и Јовану Обреновићу, у коме их обавештава о својој одлуци и тражи од њих и осталих старешина да је приме мудро и без љутње што им се један део прихода одузима, јер „овом мером мојом одузеће се народу једна причина роптанија, те ће нам мање завидети”.¹⁴

Стално настањен у Брусници, Јован настоји да све наредбе Милоша спроведе у живот. Често обилази своју нахију, залази у села и долази у директан контакт са потчињеним старешинама који га обавештавају о стању и расположењу народа у нахији. Од њих захтева неодложност извршавања свих наредби које долазе од Милоша или њега. Таквом дисциплином Јован је код Милоша оставио снажан утисак сигурности, којим ће се касније кнез руководити при наименовању Јована на нову и одговорну дужност губернатора пожешке и рудничке нахије. Милош је био веома наклоњен према млађем брату и то ће испољавати за све време прве владавине, па и приликом њихове емиграције из Србије. Милошева љубав према Јовану присутна је у свакој прилици, а посебно у њиховој преписци и личним контактима. У знак владалачког признања за савестан рад, Милош му је на свечан начин поклатио врло лепу сабљу, сву оковану сребром.¹⁵

Јован одржава добре односе и са водећим и оданим људима Милошеве околине, а нарочито са Василијем Поповићем, братом од ујака кнегиње Љубице. Васа је једно време радио код Јована у својству писара, а после смрти пола Николе Костића 1819. године, постављен је за обор-кнеза нахије пожешке са седиштем у Чачку. Након његове смрти, почетком 1832. године, поставило се питање његовог наследника у нахији. Милош није могао да нађе погодну личност, њему привржену и сигурну у даљем раду и спровођењу политике, па је одлучио да споји пожешку и рудничку нахију и дужност губернатора повери свом брату Јовану са седиштем у Чачку.¹⁶ У истој одлуци Милош напомиње да ће се Јован преселити у Чачак одмах пошто се нужне зграде поправе, а дотле ће из Бруснице и једном и другом нахијом управљати. Он наводи разлог којим се руководио када је поставио Јована за губернатора, истичући да је пре тога био

више од десет година старешина рудничке нахије и да је на велико његово и народно задовољство довољно показао љубав према домовини и неограничену оданост њему (Милошу), што му даје пуну наду да ће и с народом пожешке нахије на исти начин руководити. Милош издаје диплому Јовану Обреновићу као губернатору рудничке и пожешке нахије уз објашњење и инструкције предстојећих задатака на територији која је од сада под његовом управом. Уредба је послата у Чачак по Стојану Симићу да се обнародује.¹⁷

Све до 1834. године Јован је седео у Брусници, а затим прелази у Чачак.¹⁸ Исте године, дефинитивно ослобођену Србију, Милош административно преуређује поделом територије на пет управних подручја — средстава, која су била подељена на окружја — (некадашње нахије) старовлашко, ужичко, чачанско и рудничко окружје улази у састав рашког сердарства са седиштем у Чачку, којим је управљао Јован Обреновић као велики сердар постављен 10. марта 1834. године.¹⁹ Од тада стално живи у Чачку. Сретењским уставом од 1835. године сердарства су укинута, а на место њих успостављене су четири војне команде. Територију ранијег рашког сердарства обухватала је моравско-подрињска војна област, на чијем челу је био генерал-мајор Јован Обреновић, а седиште ове области било је опет у Чачку. Окружним и среским старешинама дати су војни чиновници: пуковници, потпуковници, мајори и капетани. После устава од 1838. године, окружним и среским старешинама враћени су цивилни чиновници, а Господар Јован је остао моравско-подрињски дивизиони генерал.²⁰ По заповести Кнежевој, Јован је за ову дужност примао из државне касе годишње седам хиљада талира орлаша, његов ађутант примао је на годину триста као и секретар, а момци, њих десет, сваки по шездесет талира.²¹

Милош је изабрао Чачак за седиште обе нахије као средокраћу и најповољније место из кога се може лакше и удобније управљати. У то време Чачак постепено почиње да губи карактер турског насеља источњачких навика, обичаја, укуса и да се формира нови Чачак. Као и све вароши тадашње Србије, Чачак добија економски значај у процесу распадања патријархалног и економског састава српског народа на селу. У њему се постепено, упоредо са обрадом земље, развијају трговина и занати, углавном домаћа радиност, а тиме и грађанска класа, као нова етапа раслојавања сељачке Србије, која одбацује турско наслеђе и прихвата све више утицај западноевропске цивилизације.

У Чачку је Јован саградио за себе нови конак, који је завршен у

јесен 1835. године.²² Нови конак и већ постојећи владин, по причању мајке протe Сретена Михаиловића, која је дошла четрдесетих година у Чачак, биле су једине зграде са стакленим прозорима. На осталим зградама, већином под шиндром и кровином, била су ћерчива облепљена хартијом „ленцерлијом“, у које се углављивало као длан велико парче стакла да би се добило више светлости. Међутим, Ото Дубислав Пирх, приликом посете Чачку 1829. године, описао је једну трговачку кућу у којој је одсео. Он каже да је на тој кући постојало стакло на прозорима, мада је то била реткост чак и у Београду.²³ Интересантно је напоменути да је Јован још 1823. године у Чачку саградио за Србе цркву на источном делу вароши. Црква је била бондручне конструкције, лепо украшена, имала је певнице са потребним књигама и била посвећена Св. Великомученику Георгију.^{23а} Према рукописним белешкама Илије Кривачића срушена је 1878. године, јер је била склона паду.²⁴ Године 1834. Јован је поред Милоша узео учешћа у обнови Чачанске цркве, коју су Турци били претворили у цамију.²⁵ Исте године је, по наређењу Суда народног српског, уколико механе, екмецинице (пекаре), лончарнице, цигљарице, ћерамичнице из средине чаршије и поставио их изван вароши.²⁶ Као врховни старешина рашког сердарства ишао је по селима да би Милошеву одлуку о ушоравању сеоских насеља спровео у живот.²⁷ Међутим, у томе није имао много успеха. Радио је и на побољшању путне мреже, као и поправци ћуприја, чија се потреба све више осећала на његовој територији као саставном делу комуникација тадашње Србије у пограничним областима према Турској.²⁸ Водио је рачуна о државним приходима, издавао под закуп државна добра: скеле, касапнице, кантаре, механе, сувате и закосе.²⁹ Ове послове Јован је извршавао преко себи потчињених људи и капетана.

Милошева одлука о спајању нахија, које је дао на управу своје брату Јовану, најбоље може објаснити податак из „настављенија“ Гаји Дабићу, кнезу ваљевско посавске Кнежевине и Јовану Мићићу, из кога се види Милошева намера да сву власт у земљи узме у своје руке или руке своје породице, нарочито браће Јована и Јеврема.³⁰ На територији, коју је Милош спојио, већ је постојала чврста управа, која је преко његовог шурака кнеза Василија Поповића добро функционисала. После Васине смрти та територија није смела да се препусти на управу ником другом осим Јовану Обреновићу, врло одавом старешини, блиском Милошу не само родбински, већ заједничким интересима и методама ефикасног држања народа у покорности, што је Милошу потребно с обзиром да се у Србији све више јавља-

ју противници који настоје да му ослабе и ограниче апсолутистичку власт.

Уживајући пуну слободу у извршавању обавеза своје функције, Јован се без напора уклопио у своју нову дужност која му пружа још веће могућности, не само као органу власти, већ и у другим пословима: куповању и присвајању имања, а нарочито у трговини којом се истовремено бави, сасвим у складу тадашње политике.

За разлику од Милошеве политике да споји речене нахије и реци проблем који му се наметнуо како му је највише одговарало, сељаци нахије очекивали су са доласком новог човека битне промене, у првом реду свог економског положаја, који је био врло тежак. Али, Јовановим доласком, његовим начином управљања, стање се није побољшало, нити су се очекивања испунила, па је, сасвим нормално, настало незадовољство и учестали захтеви за решавање питања пореза и других дажбина. Јован не само да није хтео изаћи у сусрет тим захтевима и молбама, већ је сваки такав покушај сељака најсуровије кажњавао батинама, а врло често и смрћу. На тај начин навлачио је на себе мржњу народа, која се највише осећала у селима Драгачева, где су најчешће и избијали нереди. Зашто су сељаци Драгачева у већини били противници Обреновића, даје нам објашњење интересантан податак, нађен међу хартијама Јована Ристића, из кога се види метод којим су се решавали сељачки проблеми: „За време прве владе кнеза Милоша једног дана дођу у гомили Господару Јовану у Чачак, са преставком да се ослободе пореза. Јован их позове да се издвоје: ко неће да плаћа порезу и ко хоће. Било је паметних који се одма досете јаду па изјаве да остају у порези, а оне што неће да дају порезу, Јован уведе у авлију и сваком оцепи по 40 — 50 батина. Коловођу једног од Ружичића, Пермена Вранић, ухапси и у апсу погуби, а главни покретач Маца плати главом на точак”.³¹

Овако груб и политички погрешан однос према оправданим захтевима сељака и тежина материјалних обавеза сиромашног народа утицали су на повећање незадовољства и масовног одметања у хајдуке и то већином млађих људи. Терор и тешка експлоатација подстакли су хајдучију до масовних размера какве ни пре ни после тога никада није било, и „Србија тога времена била је управо огрезла у хајдучији”³² Колико великог маха је узела види се из бројних докумената, писама, извештаја и наређења у којима се уз важна управна питања говори и о хајдуцима. У својим извештајима са терена Милошу, Васа Поповић,³³ Јован Обреновић,³⁴ Јосиф Милосављевић,³⁵ говоре о појави хајдука, њиховим пљачкама, гоњењу и убијању. У

тим документима се такође види активност Јована Обреновића у давању упутстава о дужности сваког при сузбијању хајдучије, у настојању да ту појаву и опасност на свом терену сузбије. Милош је успео да број хајдука знатно смањи применом сурових мера у кажњавању вешањем, убијањем и стављањем на точак. Колико је хајдучија узела маха и како је велики обрачун Милош са њом имао, види се из писама Боа-ле Конта, француског посланика, о тадашњем стању у Србији, где тврди да је за годину дана Милош погубио више од хиљаду хајдука.³⁶ Разлог за тако несређено стање у Србији је преоптерећеност борбом за власт. У таквим условима хајдуке су обилато користили Милошеви противници који су настојали да преузму власт од Милошеве централистичке странке којој је, поред великог броја водећих старешина, припадао и Јован Обреновић. Борба странака имала је мање или више карактер разрачунавања за власт, која је доносила личну корист. Интереси народа нису били разлог борби. Ни једна ни друга страна није пристајала да се народ обезбеди од старешинског и другог самовлашћа. Услед тога и хајдучија, изложена јаком утицају страначке борбе и непоштовања права народа, и сама је огрезала у пљачку задирући у интересе народа. И зато народ, штитећи своју сигурност при обрачуну са хајдуцима, стоји уз Милоша, али не из неке наклоности према Милошу и његовом управном апарату, већ да се ослободи несигурности коју су хајдуци својим поступцима створили.

Ненародна политика изражена неконтролисаним богаћењем, гушењем слободе и монополисањем трговине, одразила се на материјални положај народа, доводећи га све више у ситуацију да се, готово у свим нахијама, супротставља новонасталој буржоазии, њеним интересима и моралу. Обреновићи су својом владавином изневерили наде у будућност ослобођене земље успоравајући њен економски развитак. Не уносећи се у дух и законито право маса, створили су имовинску неједнакост, ограничили народне могућности и подредили га својим интересима. Тако, уместо да се приближе народу и задобију његову наклоност ради учвршћивања своје власти, дозволили су да се још више удаље и продуби већ постојећи јаз, изгубе стечени углед и постану усамљени, без снаге за даље одржавање ауторитета. Услед тога, народу, у чију снагу нису веровали, успело је, мало по мало, да их разоружа и примора да напусте Србију. Да би народ променио свој став према владару и његовој политици, мора да постоји велики узрок за то. Политичке грешке Обреновића, учињене у време прве владе, показале су да нису дорасли свим задацима које

су имали да реше. То је утицало на расположење народа, његов противан став и јављање жеље и потребе да се промени власт у Србији.

Убрзо после доношења Турског устава 1838. године, Милош је дошао у сукоб са уставобранитељима. Колико је сукоб ишао далеко и какве је димензије имала борба за власт, најбоље илуструје податак Милошевог личног лекара Куниберта, који тврди да су се његови противници при обрачуњу са њим ослањали на Порту, којој је, сасвим логично, ишао у рачун да збаци кнеза. Против Милоша је чак и његов брат Јеврем. Он, како наводи Куниберт, обећава Турцима да ће им, ако буде постављен уместо свога брата за кнеза, уступити Београд с једном миљом земље унаоколо, повећати државни данак и повратити београдске царинарнице, односно њихове дохотке.³⁷

У свим догађајима који су уследили после доношења Турског устава, Јован је остао веран Милошу и његовој борби да сачува уздрмани положај. У том циљу он у мају 1839. године организује војничку побуну против „Турског устава”, али без успеха. Буну је угушио Тома Вучић-Перишић и лишио слободе Јована Обреновића, на кога је пала сумња да је по наговору Кнеза бунио народ против Савета и Устава. Као последица те буне дошла је оставка кнеза Милоша 1. јуна 1839. године.

После Милошевог абдицирања и доласка на власт уставобранитеља, настало је масовно смењивање чиновника. Под удар ових мера дошао је и Јован Обреновић. Лишен је свих звања и осуђен да у Београду мора живети три године под надзором полиције.³⁸ Када се Кнез Михаило вратио у земљу указом од 7. 9. 1840. године, повратио је Јовану сва одузета права.³⁹ У време буне године 1842. против кнеза Михаила Јован је са окружним начелником у Чачку, Стевчом Михаиловићем, пошао у помоћ кнезу. Међутим, у Жабарима и кнежева и Јованова војска буду потучене.⁴⁰ Последица овог пораза био је одлазак Јована Обреновића и кнеза Михаила у Аустрију.

Још пре Јовановог одласка у Нови Сад држава је откупила његово имање у Чачку. Како се више није вратио у Србију, одредио је надзиратеља своје заоставштине у Србији коме је писмом поручио да сва његова добра прода.⁴¹ У тужбини Јован је активно радио да се Обреновићи врате у Србију, али то није доживео. Умро је у Сремским Карловцима 22. јануара 1850. године, што се види из натписа са његове надгробне плоче постављене на јужном зиду цркве у Н. Саду.⁴²

* * *

Ако пратимо и анализирамо кретање и улогу Јована Обреновића кроз време и догађаје наметнуте Србији почетком 19. века па до краја прве владе Обреновића, можемо издвојити два периода који се разликују по смислу оцене његове активности и улоге.

У првој етапи његова рада може се запазити потпуна преданост у вршењу дужности великом циљу српског народа, и покорност вољи већине која га диктира. То пада у време када је стара и историјски давно превазиђена турска власт морала да падне под ударцима робова те исте власти у поробљеној Србији. У том узвишеном и судбоносном стварању малог народа своје слободне домовине, истакао се Јован својим витештвом, служећи као пример и подстрек за борбу и истрајност. Тада он постаје онакав какав је: ратник без разметања, херој без позе и истицања своје вредности. То је човек слободе српског народа, занесен остварењем крајњег циља, производ поштовања већине у заједничким акцијама за ослобођење Србије. У томе је, као што се види, успео, потврдивши се пред народом и историјом.

Што је Јован, касније, остао усамљен, напуштен од народа, крива је Милошева политика, коју је он безрезервно подржавао. Он је под јаким утицајем Милоша пореметио оно дубоко, кроз борбу у народу стечено, поверење које му је и даље било потребно. Није више разумео душу ратника и народа, њихово мишљење и жеље, све што је у борби са Турцима имало непроцењиву вредност и морало да се поштује и у периоду мирне изградње Србије. Потчињавање народа својим интересима, у коме се губио смисао личне слободе, и заборавност при томе да народ као главна снага борбе са Турцима, у новим условима друштвеног развитка неће то да трпи — одлучан су фактор за Обреновиће и њихов пад. Народ је увек припадао ономе ко заслужује да га узга се има истинском и корисном владавином. Власт Обреновића у ослобођеној Србији тога није имала, и у време мењања материјалних услова живота постала кочница сваког даљег развитка. Због тога се у масама, пре свега у напредним њеним слојевима, које сачињавају историјски одређену револуционарну класу, постепено створила потреба да се уклони оно што је преживело. То је главни моменат Милошевог пада и целокупног управног апарата којим се служио, а у коме је као крупна и водећа личност био и Јован Обреновић.

Јованова активност, после успешно завршених преговора са Ту-

рцима, долази у време апсолутне доминације Милоша над народом и остацима турске власти. Та етапа кретања Србије доноси убрзано осамостаљење према Турској и истовремено неоправдане противречности проистекле у борби за власт и личне интересе, којима је Србија за дужи период оптерећена. С обзиром на ранију истакнуту, одређену и проверену оријентацију према своме брату и његовој политици, Јован је учесник у свим догађајима на страни Милоша, главног иницијатора експлоатације и апсолутизма, до кога је дошао компромитујући се обрачуњима огрезлим у крви, услед мржње рођене у супарништву за власт. У том времену улога Јованова, као експонента Милошеве политике, одваја га од народа.

Имајући у виду време у коме је Јован живео, средину из које је поникао и странку којој је припадао није се могло ни очекивати од њега да промени свој став и уверење којима се до тада руководио.

НАПОМЕНЕ

1. Свезнање, Београд 1937. г. стр. 1377, под Милош Обреновић
2. Р. Станић, Јован Обреновић, Таковске новине, мај 1968. г.
3. Д. Поповић, Споменица реалне гимназије 1837—1937, Чачак 1938. г. стр. 29.
4. М. Гавриловић, Милош Обреновић, књ. I, Београд 1908. г. стр. 169.
5. С. Милутиновић, Србија 1813—1815. г.
6. М. Петровић, Финансије и установе обновљене Србије, I, Београд 1897. стр. 610
7. Б. Симић, Шта је био Стојан Симић, стр. 12.
8. М. Б. Милићевић, Илија М. Коларац, Београд 1896. г. стр. 49,
9. Историска читанка, Београд 1949. г. стр. 122.
10. А. Перуничкић, Чачак и Горњи Милановац 1815—1865, Чачак 1968. г. стр. 148,
11. Исто, стр. 97.
12. Исто, стр. 21.
13. Д. Јанковић, О политичким странкама у Србији XIX века, Београд 1951. г. стр. 70.
14. А. Перуничкић, нав. дело, стр. 124—125.
15. Исто, стр. 262.
16. Исто, стр. 168—170.
17. Исто, стр. 169.
18. Д. Поповић, нав. дело, стр. 40.
19. IVIDEM
20. Исто, стр. 41.
21. А. Перуничкић, нав. дело, стр. 236.
22. Исто, стр. 243.
23. Д. Поповић, нав. дело, стр. 42.
- 23а. Ј. Вујић, Путешествије по Србији, књ. I, Београд 1901. г. стр. 200,
24. И. Кривачић, Забелешке знатнијих догађаја 1853—1909. г., рукопис се налази у Историјском архиву — Чачак.
25. А. Перуничкић, нав. дело, стр. 208.
26. Исто, стр. 220—221.
27. Краљево и околина, Београд 1966. г. стр. 263.
28. А. Перуничкић, нав. дело, стр. 275.
29. Исто, стр. 303.
30. Петровићи, Грађа за историју, I, стр. 199—200.
31. Историски часопис, књ. 9 и 10, САН, Београд 1960 г. стр. 461.
32. Д. Јанковић, нав. дело, стр. 78.
33. А. Перуничкић, дав. дело, стр. 40.
34. Исто, стр. 245.
35. Исто, стр. 77.
36. Споменик СКА, XXIV, Београд 1894. г. стр. 21.
37. Куниберт, Српски устанак и прва владавина Милоша Обреновића 1804—1850, Београд 1901. г. стр. 571.
38. Д. Поповић, нав. дело, стр. 45.
39. IVIDEM
40. Исто, стр. 46.
41. А. Перуничкић, нав. дело, стр. 507—508.
42. Илија Опћановић, Грбови знаменитих Срба, Н. Сад 1890. г. стр. 32.

**JOVAN OBRENOVIC A L'EPOQUE DES LUTTES POUR LA LIBERATION ET
AU MOMENT DE LA FORMATION DU POUVOIR DU PRINCE MILOS**

En 1876 Jovan Obrenovic est né à Srednja Dobrinja. Si nous suivons et analysons le développement et le rôle de Jovan Obrenovic à travers les événements en Serbie au début du XIX siècle nous pouvons distinguer deux périodes différant par le jugement de son activité et de son rôle.

La première de son activité, durant les combats de la Ière et de la IIe Insurrections serbes est caractérisée par un dévouement entier dans l'exercice de ses fonctions, une abnégation totale devant le grand but du peuple serbe et une soumission à la volonté de la majorité. Dans cette création noble et décisive de la patrie libre par un petit peuple, Jovan s'est distingué par son caractère chevaleresque servant d'exemple et de stimulant à lutte et à la tenacité.

Le fait que Jovan soit resté plus tard seul et abandonné du peuple est dû à la politique de Miloš, qu'il soutenait aveuglément. Sous une influence puissante du Prince il a ébranlé cette profonde confiance du peuple, acquise dans la lutte, dont il avait pourtant toujours besoin. Il ne comprenait plus l'âme des guerriers et du peuple, leur opinion et leur volonté, ce qui au cours des combats avec les Turcs avait une valeur précieuse et devait être raspecté aussi à l'époque de l'édification paisible de la Serbie. C'est pourquoi dans les masses, et en premier lieu leurs couches progressistes, qui forment une classe révolutionnaire donnée, s'est fait sentir le besoin d'éliminer ce qui est dépassé. C'est le moment principal de la chute de Miloš et de tout l'appareil administratif dont il se servait et dans le cadre duquel Jovan Obrenovic a été une personnalité de marque. A cete époque le rôle de quel Jovan Obrenovic a été une personnalité de marque. A cete époque le rôle de Jovan, en tant que porte-parole de la politique de Miloš, s' est séparé du peuple.

Il est mort à Sremski Karlovci le 22 janvier 1850.

Сл. 1 Јован Обреновић, рад
Уроша Кнежевића

Сл. 2 Конак Јована Обреновића из 1835.